

SOPRONI
EGYETEM |

FAIPARI MÉRNÖKI ÉS
KREATÍVIPARI
KAR

AZ ALKALMAZOTT MŰVÉSZET LÉTMÓDJAI ÉS A KREATÍV IPAR KIHÍVÁSAI NAPJAINKBAN

Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar Tudományos Kiadványa

Szerkesztette: Márfa Molnár László és Pásztory Zoltán

AZ ALKALMAZOTT MŰVÉSZET LÉTMÓDJAI ÉS A KREATÍV IPAR KIHÍVÁSAI NAPJAINKBAN

**FAIPARI MÉRNÖKI ÉS KREATÍVIPARI KAR TUDOMÁNYOS
KIADVÁNYA**

Szerkesztette: Márjai Molnár László és Pásztory Zoltán

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

SOPRON, 2023

A kötet első 12 írása a Sopronban 2022. október 28-án *Az alkalmazott művészet létmódjai napjainkban* címmel megrendezett tudományos konferencia előadásainak szerkesztett anyagát tartalmazza.

A konferencia támogatói:

MTA VEAB Soproni Tudós Társaság Művészeti és Irodalomtudományi Szakbizottság

Magyar Tudományos Akadémia VEAB Képzőművészet, Művészetelmélet és Design
Munkabizottság

Soproni Egyetem Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar

Felelős kiadó: Prof. Dr. Fábíán Attila

a Soproni Egyetem rektora

Szerkesztette:

Dr. Márfai Molnár László és Dr. Pásztory Zoltán

Lektorálta:

Dr. Börcsök Zoltán

ISBN 978-963-334-453-8 (pdf)

<https://doi.org/10.35511/978-963-334-453-8>

Creative Commons licenc: BY-NC-SA 2.5

Nevezd meg! Ne add el! Így add tovább! 2.5 Hungary
Attribution – Non commercial – Share Alike 2.5 HUNGARY

Tartalom

Bevezetés.....	5
Művészeti szekció	
Posztmodern performansz.....	7
<i>Szabó Tibor</i>	
Az alkalmazott és az autonóm művészet szakrális alkotásokban.	15
<i>Karikó Sándor</i>	
Szépség és öröm. Gondolatok a hazai kortárs transzcendens művészetről.....	21
<i>Kovács-Gombos Gábor</i>	
A képi világ üzenetei. Két leány folyóirat margójára	30
<i>Fáyné dr. Dombi Alice</i>	
Ökoművészet és öcodesign mint új paradigma?	40
<i>Zalavári József</i>	
Fenntartható létharmónia, esztétikum és a feminin reprezentációja	48
<i>Major Gyöngyi</i>	
Tér(más)kép(pen) - adalékok a kortárs építészeti ábrázolás eszköztárának áttekintéséhez.....	61
<i>Kósa Balázs, Markó Balázs</i>	
Képirás – képolvasás (illúzió és gyakorlat)	70
<i>Gáspárdy Tibor</i>	
A kortárs (alkalmazott) művészet értelmezhetősége.....	80
<i>Márfai Molnár László</i>	
Bepillantás művészet és természettudomány közös metszetébe.....	87
<i>Nagy Máté</i>	
„Ut pictura poesis” Az intermedialitás megjelenési formái Tandori Dezső költészetében	95
<i>Zámbó Bianka</i>	
A soproni műemlék épületek dokumentálásának bemutatása egy helyi példán keresztül.....	102
<i>Kósa Balázs, Markó Balázs, Tárkányi Sándor</i>	
A makett, mint szemléltető eszköz.....	113
<i>Horváth Péter György, Markó Balázs, Tárkányi Sándor, Antal Mária Réka, Kósa Balázs</i>	
A fa élettani hatása	123
<i>Boros Eszter</i>	
Művészet és innováció az információ korában	130
<i>Szécsi Gábor, Szilágyi Tamás</i>	
A térészlelés és térhasználat kognitív működése	145
<i>Mucsi Zsuzsanna Mária, Horváth Péter György</i>	
A design hét megjelenési szintje	152
<i>Reményi Andrea</i>	

Műszaki szekció

Kézi és gépi intarziakészítés összehasonlító elemzése	162
<i>Antal Mária Réka, Horváth Péter György</i>	
Vászonról kompozitig – Anyaghasználat a repülőgépgyártásban.....	178
<i>Zsákai Balázs, Alpár Tibor, Horváth Péter György</i>	
Ütemezési feladat eredményeinek nemparametrikus statisztikai elemzése	185
<i>Tóth Zsolt, Hegyháti Máté, Kulcsár Ernő, Ősz Olivér</i>	
Fenyő rönk és fűrészáru behozatal környezeti terhei.....	193
<i>Börcsök Zoltán, Pásztory Zoltán</i>	
A faenergetika racionális, környezetkímélő lehetőségei (kutatási összefoglaló).....	204
<i>Németh Gábor; Kocsis Zoltán</i>	
Faipari projektek szakirodalmi elemzése	212
<i>Novotni Adrienn</i>	
Faipari por-forgács elszívó hálózatok és a munkahelyi légtér fapor tartalmának kérdései ...	222
<i>Németh Gábor, Németh Szabolcs, Kocsis Zoltán, Magoss Endre</i>	
Természetes anyagok szigetelőképessége.....	230
<i>Szendi Dorina; Pásztory Zoltán</i>	

Foreign languages section

Thermal resistance values of natural fiber-based insulation panels and the impact of their thickness on the thermal transmittance values of an external wall structure.....	240
<i>Le Duong Hung Anh, Zoltán Pásztory</i>	
Developing Info-Droplets to model the dark flight phase of meteorite fall.....	252
<i>Agota Lang, Matyas Bejo, Benke Hargitai, Barnabas Molnar, Aron Sztojka</i>	
Social Network and Text Mining Analysis of Publications Related to Remote Sensing and R Programming.....	260
<i>Zsolt Tóth</i>	
Small and medium-sized enterprises (smes) in Hungary: industry 4.0 trends and challenges	272
<i>Ádám Fazekas, Endre Magoss, Veronika Suriné Lengyel</i>	
The effect of natural-based additive on paper.....	284
<i>Zsófia Kóczán, Katalin Halász, Edina Preklet, Zoltán Pásztory</i>	
Comparative social network analysis (SNA) of FP7 and Horizon 2020 projects on remote sensing	293
<i>Zsolt Tóth</i>	
Advancements in Sustainable Wood Furniture: A Comprehensive Review of Bonding Techniques and Adhesives	302
<i>Seda Baş, Levente Dénes, Csilla Csiha</i>	

A képi világ üzenetei. Két leány folyóirat margójára

Fáyiné dr. Dombi Alice

Professor emerita, Szegedi Tudományegyetem, email: dombialice@szte.hu

DOI: https://doi.org/10.35511/978-963-334-453-8.Fayne_Dombi_A

Absztrakt

Az előadás két, 19. század végi német, és magyar ifjúsági, leány folyóirat az Über Land und Meer és a Magyar Lányok tartalmát, képi anyagát mutatja be a korabeli mentalitás, leánykép tükrében. A komparatiztikai vizsgálat elsősorban a szövegkorpusz tartalmi elemeire épített képanyagot hasonlítja össze. A Magyar Lányok specifikus tartalmi mintázatai megfelelnek a korabeli magyar leánykép elképzelésnek. Az Über Land und Meer hangulatában és tartalmában hordozza az európai mentalitás legfőbb jellemzőit. Mind a két folyóirat - habár egy kicsit másként- tanító jellegű, nevelési kontextusba ágyazott verbális és képi üzeneteket hordoznak.

A kutatás irányai

A 19. századi leánykép jellemzőit több oldalról megközelíthetjük. A korabeli közgondolkodás oldaláról, a kulturális emlékezet szemszögéből (Dombi A., Kovács, K és Dombi M, 2016), a nevelési megközelítés nézőpontjából (Dombi M. 2011, Kovács 2012, 2020), a képi világ megjelenítése szempontjából (Révész, 2009), az illusztrációontológia, illusztrációtípológia szempontjából (Varga, 2012). Vizsgálatunk során a két leányfolyóirat képi anyagának jellemző típusaiból válogatunk, amelyek a folyóiratok narrációinak kiegészítői. Kutatásunk során a képi megjelenítés több szempontú vizsgálatát tűztük ki célul, amelynek háttér anyagként használtuk a kiválasztott médiumok korábbi pedagógiai tartalmainak feltárását célzó kutatásunkat (Dombi, 2010). Jelen tanulmány a képi világ ikonotextuális olvasatainak narratíváját kívánja feltárni.

A Magyar Lányok és az Über Land und Meer leányfolyóiratok

A Magyar Lányok 1894-től 1938-ig fiatal lányok számára ajánlott képes hetilap volt. Szerkesztője Tutsek Anna¹ a kor mentalitásának, gondolkodásmódjának igazi ismerője, aki nagyon pontosan az igényeknek megfelelően alakította ki a folyóirat profilját. A címlap rendszerint valami aktualitásra utalt, vagy a magyar történelem, irodalom, művészet kurrens témáját - legfőképpen tanító jelleggel - kínálta olvasmányait. A szövegek rendszerint folytatásosak, leggyakrabban a kor kiemelkedő írói nevéhez fűződnek.

---

¹ Tutsek Anna (1865-1944) Novelláskötetek, ifjúsági regények írója (pl. Cilike regények). Hírlapíró, a Magyar Lányok képes hetilap szerkesztője.

Az Über Land und Meer 1859-1923-ig jelent meg Stuttgartban,² bizonyos mértékig a Magyar Lányok folyóiratnak mintául szolgált. Az alapító szerkesztők: Friedrich Wilhelm von Hackländer,³ és Edmund Zoller⁴ a kor neves írói, publicistái. A Magyar Lányok tanító jellegű írásai emocionális tartalmúak, motivációs skálájuk igen széles körű. Hazaszeretetre, családszeretetre, igaz barátságra tanítanak. Mindemellett tanácsadó szerepük is: életmódi, háztartási, testápolási, viselkedésbeli kérdésekben hasznos útmutatással szolgálnak a fiatal lányok számára. Az Über Land und Meer széles látókörű, minden iránt fogékony ifjú leányokat kíván nevelni, akik körül érzelem- és képzelet-gazdag világot teremt. A szerkesztői üzenetek mindkét folyóirat esetében termékeny kapcsolatot teremtenek a szerkesztők és a fiatal lányok között, akik hasznos tanácsokat kaphatnak jellegűs üzeneteikre. Lássunk egy példát, a szerkesztői válasz pontos, megnyugtató választ ad arra a fiatal lányokat izgató kérdésre, hogy vajon meddig „illik” a képes hetilapot olvasni. „Hogy hány éves korába hagyja el egy leány az úgynevezett pipiske kort? Ezt matematikai pontossággal nem lehet megszabni. Némelyik hamarabb, másik később. Barátnőit nyugtassa meg, hogy még 20 éves lányok, sőt asszonyok is olvassák a Magyar Lányokat.” (*Vadrózsa jeligének, 1899. január 15 Magyar Lányok.*)

A következőkben tematikusan a két képes hetilap 19. századi évfolyamainak képanyagából válogattunk, szem előtt tartva az azonosságokat és a különbségeket. Az elemzés dimenzióit az alábbiak alapján értelmeztük. A képek üzenetei a fiatal leány lét korabeli mintázatait mutatják, továbbá a referenciakép - egyedi megfogalmazásai az értékmezők főbb irányait jelzik. A képi elbeszélés és közlés a kép rejtett üzeneteit továbbítja.

A képi anyag elemzése

A képi világ elemzésének szempontjai: a képi anyag, mint képi produktum jellemzőinek feltárása, a kép, mint szöveggel együtt létező médium üzeneteinek értelmezése kihívást jelentő feladat. Vizsgálatunk során 1895 és 1915 közötti időszak illusztrációiból válogattunk.⁵ Követtük a képek érzelem- és képzeletgazdagságát, az elbeszélő, közlő üzenetek egyedi és általános jellemzőit. A formavilág szempontjából az alak-háttér percepció, a térbeli helyzet és

---

² Az Über Land und Meer folyóirat Stuttgartban, majd több német városban is megjelent. Szerkesztői: F. W. Hackländer (alapító szerkesztő), Edmund Zoller (alapító szerkesztő), Otto Baisch, Wilhelm Lauser, Ernst Schubert, Carl Anton Piper, Rudolf Presber, Rolf Lauckner.

³ Wilhelm von Hackländer, (1816-1877) kalandos életű író, folyóirat szerkesztő, számos irodalmi mű szerzője, biográfiák írója. Az Über Land und Meer egyik első szerkesztője.

⁴ Edmund Zoller⁴ (1822-1902) Író, helytörténész, szerkesztő, kiadó. Az Über Land und Meer egyik első szerkesztője és kiadója.

⁵ A képanyag a különböző elektronikus forrásokban esetenként eltérő hely és dátum megjelöléssel szerepel.

viszony, az alakállandóság kerültek figyelmünk központjába. A Magyar Lányok hetilap a tizenéves lányoknak szól, központi témái a divat, az irodalom, az ismeretközvetítés, az illem és viselkedési szabályok. A középosztály és az arisztokrácia lányainak egyik írott formájú ismeretforrása, tájékozódási, szórakozási és művelődési lehetősége.

Néhány cikk folyóirat tartalmából:

- A lánygyermek testi nevelése
- Felhők
- A keztyű múltja
- Régi magyar táncok
- Előkelő kutyák
- Cilinderkalap fényesítése
- A leszedett virágok üdén tartása
- Gyöngyvirág télen
- A haj ápolása

A Magyar Lányok címlapja hosszú ideig változatlan volt. A címlap állandó felső része egy leány mellkép, a kor mentalitásának és nő képének megfelelően egy szende, bájos hajadont formáz, amely csak a folyóirat célközönségére, a serdülő és fiatal lányokra utal. A címlapon egyéb rajzos ábrázolás is található, amely rendszerint a folytatásos történethez kapcsolódik. Az ábrázolások jellemzője a formagazdagság és az energikus ábrázolás (1. ábra). Ha a kép Zrínyi Ilona ábrázolását megnézzük, szinte látjuk a száguldó alakot, az aprólékosan kidolgozott ábrázolás az elbeszélés üzenetét erősíti. A szöveg és az ábrázolás két egymással társalgó médium, amelynek motivációs hatása is figyelemreméltó. Az Über Land und Meer c. képes újságnak nevezett hetilap címlapja az évtizedek során változott, de önálló, a folyóiratban megjelent írások tartalmától eltérő, sajátos tematikával rendelkező, rendszerint a kor mentalitását tükröző képi üzenetet tartalmazott (2. kép).

1. ábra. Tutsek Anna (szerk.)(1895): Magyar Lányok: Képes hetilap fiatal lányok számára. 1. évf., 17. sz., Címlap, Budapest, (április 14)

2. ábra. Ernst Schubert (szerk.)(1896): Über Land und Meer: Deutsche Illustrierte Zeitung. 38. évf. Címlap, Stuttgart

Az Über Land und Meer címlapok képi anyagának önálló üzenete van, kifejező szimbólumrendszer jellemzi, gondolkodásra, érzelmi azonosulásra ösztönöz. A fenti címlapkép a keresztény értékrendet közvetíti. Az Über Land und Meer c. folyóiratban az olvasmányok emocionális töltetűek, megragadják olvasóik képzeletvilágát. Sok a művészi illusztráció. A képi anyag megerősíti a verbális üzenetek alaphangját. Egyértelmű a nevelési célzatosság (erkölcsösségre, hazaszeretetre nevelés), optimista, idillikus életszemléletet sugall. A természettudományokat bemutató írások érdeklődést keltőek, üzenetük egyértelműen utal a kor nőideáljával kapcsolatos elvárásra: legyen a nő tájékozott, férjének társa mindenben. Az Über Land und Meer 20. századi évfolyamaiban még erőteljesebbé válik az értékközvetítő szerep, kiszélesedik a repertoár. A szépirodalmi, történelmi témák mellett megjelennek a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális témák. Téma és hangulatváltás következik be a korszakot meghatározó események következtében (háború). Megfigyelhető a női szerep kiszélesedése: pl. a nők a hadba vonult férfiak egyes szerepeit is kénytelenek átvenni. Természetesen megtalálható a divat oldal, és a rajzos, verses humor oldal is. A képek üzenetei a fiatal leány lét korabeli mintázatai, amelyben megjelenik a társadalmi tér-iskolai tér, a család, a gyermek társak, a jellemző leány foglalatosságok. a képek rejtett üzenetei a Magyar Lányokban erősen nevelő jellegűek, az Über Land und Meer-ben inkább ismeretterjesztő jellegűek. Érzelem-képzelet-gadagság jellemzi őket, a képek rejtett üzenetei a kontextualizálódás felé mutatnak.

Nézzünk meg a továbbiakban néhány képet a két folyóiratból, amelyek elbeszélő, közlő attitűddel mutatják az ikonotextuális olvasatok jellemzőit. A következő kép (3. ábra) egy anyát mutat két gyermekével, egyedi helyzetben. A kép középponti alakjainak ábrázolása teljesen kidolgozott, az anya „beszélő” arcvonásait is látjuk. Az egyik gyermeknek csupán testtartásából következtethetünk az anya és gyermek közötti bizalomkapcsolatra. A másik gyermek jelen van a helyzetben, de kifelé figyel. A figyelem a kép középpontjára irányított, a tér jelölése inkább a távlat érzékeltetésére szolgáló kompozíció. A 4. ábra kettős érzést kelt az olvasóban. A gyerekek vidámsága a gyermeki lét gondtalanságára, az anya szomorúsága pedig világban dúló háború borzalmaira utal, a védő, óvó szeretet azonban így is jelen van a képen. A figyelemvezetés kettős: egyrészt az anyára, másrészt a nevetős gyerekekre irányítja a figyelmet, megteremtve ezzel a képi egyensúlyt. A fiatal leányolvasók számra egyértelmű az üzenet. A képi világ kontextualizálódik, az elbeszélő. közlő attitűd megjelenésével: nehéz élethelyzetekben is helyt kell állnia egy nőnek, anyának. Ez az üzenet a kompozíció döntő eleme, a kidolgozottság csak a központi alakokra vonatkozik, az előtér, háttér, környezet minimálisan jelenik meg a képen.

A Magyar Lányok gyakori témája a gyermeki játéktevékenység. A 4. ábra játszó gyermekeket mutat be. Az alkotó a figyelemvezetés módjául a teljesen kitöltött képmezőt választotta, a háttérről szinte semmit sem tudunk. A rajzi megjelenítést formagazdagság jellemzi, megelevenítő, kifejező szándék hatja át. A kép ritmusa az egyenletes elrendezésből adódóan elősegíti, hogy az olvasó az alak-háttér percepció alapján el tudja képzelni a helyzetet. A háttér szinte jellegtelen, ezzel irányítja a figyelmet a kép központi alakjaira. Gyakori, visszatérő téma a gyermeki élethelyzetek ábrázolása, ahol a figyelemvezetés módja szinte kivétel nélkül a nagyság és a ritmus. A térbeli helyzet általános jellemzője a kép közepére irányított figyelem, az egyenletes elrendezés, a dimenzió, távlat ok esetben kevésbé árnyalt megjelenítése.

3. ábra. Magyar Lányok, 1895

4. ábra. Über Land und Meer, 1915

A gyermeki játék színterei a német folyóiratban is megjelennek. Formagazdag képi elrendezés, megelevenítő, kifejező szándék jellemzi őket. A teljesen kitöltött képmező figyelemvezetési módja mégis a kép centrális részére mutat, ahol a cselekmény történik. A figyelemfelkeltő képi elemek az összbenyomást hangsúlyozzák: a három gyerek vidám, hasznos együttlétét (5. és 6. ábrák). Családi életképeket gyakran ábrázolnak mind a két folyóiratban. Ezekre dinamizmus, pontos leképezés, képi-formai tagoltság jellemző. Megjelennek a figyelemfelhívó elemek, a képi egyensúlyt az előtér, háttér, környezet, méret, nagyság érzékeltetésével érik el. A Magyar Lányokból kiválasztott ábrázolás (7. ábra) mintegy referencia képe a hasonló témájú illusztrációknak. Pontosan kidolgozott az előtér, háttér, környezet minden eleme, a megelevenítő szándék nem kétséges. A környezetből azonban csak azokat a tárgyakat látjuk, amelyeknek szerepe van a szorgos munkában. A

távlat érzékeltetése és az alak-konstancia árnyaltan szolgálja, a megszokott tevékenység a rutinok megjelenítését: a kép lényegi üzenetére, a szorgos együttműködésre irányítja a figyelmet.

5. ábra. Magyar Lányok, 1895

6. ábra. Über Land und Meer, 1887

7. ábra. Magyar Lányok, 1895

Az Über Land und Meer család-ábrázolása (8. ábra) kevésbé dinamikus, összetartó elrendezésű, a kiemelés módja a méret, a kontraszt és a képfelület egészét betöltő formagazdagság. Az alakok és a környezet tárgyai egyaránt kidolgozottak, a kép közepére irányítják a figyelmet, bár a kép középpontjában nincs különös tárgy. A kép három alakja viszont kifelé tekint, arcvonásaikon kellemes érzés jelenik meg. A képi ábrázolás célja a megelevenítő, kifejező szándék, ahol az egyedi megjelenítésen keresztül a közvetítendő érték: a családi összetartozás, egymásra figyelés erénye jelenik meg.

A leányok megjelenítése gyakori témája mindkét folyóiratnak. A kor női ideálját ábrázolják különböző helyzetekben. Egyedi megfogalmazású referenciaképeknek tekinthetők. A megelevenítő, kifejező szándék kétségtelen, szinte mindig a kép közepére, az alakra, vagy kiemelt tevékenységére irányítja az olvasó figyelmét. Az árnyalt ábrázolásmód a külső világból a belső világba való fókuszálást jelzi. Az alak- háttér percepció együttesében mindig a női alak kiemelése a cél. Az Über Land und Meer kiválasztott leányábrázolása (9. ábra) a korabeli mentalitásnak megfelelő szende, feddhetetlen, tiszta lelkű leányt mintázza. A teljesen betöltött képmezőben a figyelemvezetés módját tekintve az arc van kiemelve, amely az egyedi megjelenítés mellett a megelevenítő, kifejező szándék mintapéldája. Az ábrázolás másik fókusza a leány kezében a toll, amely a most éppen szünetelő, az ábrándozás miatt megszakított tevékenységet jelzi.

8. ábra *Über Land und Meer*, 1896

9. ábra *Über Land und Meer*, 1887

10. ábra, *Magyar Lányok*, 1895

A Magyar Lányok női alakja a korabeli nőideál képviselője. Az illusztrátor a leányt tevékenység, olvasás közben ábrázolja, ábrándozó arcát mutatja meg. Megszokott foglalatosság ez a korabeli ifjú hölgyeknél, pontos leképezése az élethelyzetnek. A központi helyen ábrázolt leány mellett további fegyelemfelhívó elemek szerepelnek a képen, amely azonban az ábrázolás formai tagoltságát nem zavarja meg. A figyelemvezetés módja továbbra is a téri reprezentációs szintek — ágy a háttérben; az ablak tere; a kép centrumában az ülő leány alak — külön élése.

A képi világ jellemzői a két folyóiratban

A két folyóirat képeinek rajzi megjelenítésben megfigyelhetők a visszatérő mintázatok, a térbeliség hangsúlyozottsága, a formagazdagság. A figyelemvezetés módja: részletezés, motívumismétlés. Ezt erősíti a kiemelés módja: méretek és elhelyezés arányai. A képmező betöltöttsége: zsúfolt, de harmonikus. Ha a fő témára kívánják helyezni a hangsúlyt, akkor a tér jelölése csak perspektivikus, kevésbé kidolgozott, de ha többpólusú a téma, akkor a vonalvezetés, formagazdagság nem csupán a kép közepére centrál, hanem egyenletes elrendezés, többközpontúság jellemzi.

A két folyóirat jellemzői:

- A korszak életszemléletét tükrözik.
- A korszak életérzését adják át.
- Leképezik a korabeli történéseket.
- Szilárd értékrendszert közvetítenek.
- Színes gondolatvilág jellemzi.
- Megjelenik a kognitív és az emocionális szféra egyenrangú elemként.

A két folyóirat képi megszólalásának jellemzői több ponton egyeznek, de vannak eltérések. A Magyar lányok képanyaga a szöveg függvénye: vagy a képtémákra épített a szöveg, azaz a kép válik a szöveg eredetivé, vagy a kép megerősíti, megduplázza szöveg üzenetét. Az

ikonotextuális olvasatok két egymást kiegészítő, illetve versengő reprezentációként jelennek meg a nyelvi és vizuális rendszer szintjén. Itt tehát a képi anyag szervesen illeszkedik a folyóirat-egészbe, a képi anyag a reprezentációtörténet része. Az Über Land und Meer esetében két globális discursus és stratégia (képi és verbális) kontextualizálódik. A narrációt didaktikus ünnepélyesség jellemzi. A historizálás mitizálással egészül ki, és mintegy univerzalizmusba torkollik. A képi anyagban megfigyelhető, hogy a grafikus ábrázolások ikonikus jeleinek együttesével képesek diszkurzívan reagálni a szövegre, mint pretextusra. A képek megduplázzák a szöveg üzenetét, ill. előzőleg nem ismert információval egészítik ki. A szöveg és kép interferenciális kölcsönhatásban van: átfedések, divergenciák figyelhetők meg. Ikonotextuális olvasatok jellemzője: mindkét folyóiratban esetenként a harmonikus, egymást kiegészítő közlés, több esetben azonban a két reprezentáció: a nyelvi és vizuális rendszer versengése jellemző. A képi megjelenítés jellemzői: a visszatérő mintázatok, a formagazdagság. Meghatározó a rajzkészítés ideje. A tér jelölése: előtér, háttér, környezet, továbbá nézet, nagyság dimenzió, távlat meghatározzák a figyelemvezetés módját. A térbeliség hangsúlyozottsága az előtér - háttér - köztes terek megjelenítésével, a méretek és elhelyezés arányaival, a képmező betöltöttségével zsúfolt, de mégis harmonikus összhatást kelt. A vizuális és verbális inger társítása a mondanivaló komplex megjelenítését szolgálja.

A kép textustól determinált jellegzetességei egyértelműen kimutathatók. A kép megduplázza a szöveg üzenetét, ill. előzőleg nem ismert információt ad a szöveghez. A kép és a szöveg felváltva jelenik meg „pretextus”-ként. A vizuális és a nyelvi rendszer két egymást kiegészítő reprezentáció, ahol a képi anyag szervesen illeszkedik a folyóirat-egészbe. A narrációt didaktikus ünnepélyesség jellemzi, nem ritka a historizálás, mitizálás.

Összehasonlítva a két hetilap képanyagát, az alábbiakat állapíthatjuk meg. A Magyar Lányok képei tanító jellegűek, az életképeknek szövegtől független, önálló üzenet értékük van. Az Über Land und Meer képanyaga legtöbb esetben a szövegtől független médiumként jelenik meg.

A képi világ témakörei mindkét folyóiratban:

- A nagylány lét mintázatai
- A fiatal lányok és környezetük
- Kedvenc foglalatosságok
- A lányok életeseményei
- Iskolai élethelyzetek
- Interperszonális kapcsolatok

Összegezés

A Magyar Lányok és az Über Land und Meer specifikus tartalmi mintázatai megfelelnek a korabeli leánykép - elképzelésnek. A magyar leány folyóiratban tartalmilag a tanító jelleg dominál, a képi világ nevelési kontextusba ágyazott üzeneteket tartalmaz. A német leány folyóirat egyetemes területekről veszi képanyagát. A társadalmi tér és a „gyermeki tér” megjelenítésének összhangja megfigyelhető mind a két médiumban. A két globális discursus és stratégia a képi és a verbális, kontextualizálódik, erősítik egymást. A képi narrációnak metaforikus üzenetei vannak. Historizálás, mitizálás mind a két folyóiratot jellemzi, az Über Land und Meer esetében, jelenik meg az univerzalizmus. A képi anyag szervesen illeszkedik a folyóirat-egészbe, a reprezentációtörténet része. A narrációt didaktikus ünnepélyesség jellemzi. Álljon itt zárszóként Gárdonyi Géza üzenete, amely jól kifejezi azt, amit a két folyóirat szerkesztői megcéloztak: *„A női szív olyan, mint az aeol-hárfa: a lehelletnyi kis szellő érintésére is bűbályos rejtelmes zenéje van; s minnél nagyobb vihar rohanja meg, annál fenségesebb hanokon beszél.”*

Kép és forrásjegyzék

1. *ábra*: Tutsek Anna (szerk.)(1895): Magyar Lányok: Képes hetilap fiatal lányok számára. 1. évf., 17. sz., Címlap, Budapest, (április 14)
2. *ábra*: Ernst Schubert (szerk.)(1896): Über Land und Meer: Deutsche Illustrierte Zeitung. 38. évf. 1. sz. Címlap, Stuttgart
3. *ábra*: Tutsek Anna (szerk.)(1895): Magyar Lányok: Képes hetilap fiatal lányok számára. 1. évf. 14. sz. 210. o.
4. *ábra*: Rolf Lauckner (szerk.)(1915): Über Land und Meer: Deutsche Illustrierte Zeitung. 57. évf. 3. sz. 81. o.
5. *ábra*: Tutsek Anna (szerk.)(1895): Magyar Lányok: Képes hetilap fiatal lányok számára. 1. évf. 29. sz. 329. o. A travers le ruisseau by Elizabeth Jane Gardner (1894)
6. *ábra*: Ernst Schubert (szerk.)(1887): Über Land und Meer: Deutsche Illustrierte Zeitung. 39. évf. 44. sz. 442. o.
7. *ábra*: Tutsek Anna (szerk.)(1895): Magyar Lányok: Képes hetilap fiatal lányok számára. 1. évf. 32. sz. 79. o.
8. *ábra*: Ernst Schubert (szerk.)(1896): Über Land und Meer: Deutsche Illustrierte Zeitung. 38. évf. 7. sz. 181. o.
9. *ábra*: Ernst Schubert (szerk.)(1887): Über Land und Meer: Deutsche Illustrierte Zeitung. 39. évf. 23. sz. 488.o.
10. *ábra*: Tutsek Anna (szerk.)(1895): Magyar Lányok: Képes hetilap fiatal lányok számára. 1. évf. 11. sz. 171. o.

Bibliográfia

- Dombi, A., 2010. *Célok és értékek 19. századi magyar és német gyermek folyóiratokban*. In: Lőrincz Ildikó (szerk.) *Európaiság, magyarság Közép-Európában*. Nyugat-Magyarországi Egyetem. Győr: pp. 306-311.
- Dombi, A., Kovács, K., Dombi, M., 2016. *History of Pedagogical Profession in the 19th Century*. Nitra: Szlovákia Univerzita Konstantina Filozofa.
- Dombi, M. A., 2011. *A gyermekkép, a gyermekről való gondolkodás specifikumai a 19. században*. In: Frankivszjak (szerk.) *Az oktatás tartalmi megújítása*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Beregszász: pp. 11-24.
- Kovács, K., 2020. *Inclusion of Intellectually Disabled Children in Early Childhood Education in Hungary in the Light of the Law*. *International Dialogues on Education: Past and Present*, 7(2), pp. 70-79.
- Kovács, K., 2012. Az iskola lelke a tanító” Tanítókép Peres Sándor neveléstan könyvének tükrében. *Iskolakultúra*, 22(4), pp. 79-85. DOI: <https://doi.org/10.53308/ide.v7i2.38>
- Magyar Lányok Képes hetilap fiatal lányok számára*. 1895 – 1900.
- Pintér, Sz., Török, A., 2000. Az *Én Újságom* és a *Magyar Lányok* című gyermekfolyóiratok az 1910-es és az 1920-as években. *Könyv és nevelés*, 4: 142–149.
- Révész, E., 2009. A sajtókép, mint kereskedelmi termék – az abszolutizmus kori illusztrált folyóiratok példáján. *Magyar Könyvszemle*, 125: 4
- Über Land und Meer Deutsche Illustrierte Zeitung*, 1895- 1900. Stuttgart.
- Varga, E., 2012. *Az illusztráció a teóriában, a kritikában, az oktatásban*, Budapest: L’Harmattan Kft.

Abstract

Prof. dr. Alice Fáy Dombi

Messages from the visual world
To the margin of two girls’ magazines

The presentation deals with the content and visual material of two youth magazines, the German “Über Land und Meer” and the Hungarian “Magyar Lányok” (Hungarian girls) from the end of the 19th century in the light of mentality and image of girls of the time. The comparative analysis mainly compares the content elements of the text corpus and the visual material.

The specific content patterns of “Magyar Lányok” correspond to the idea of the Hungarian girl image of the time. The “Über Land und Meer” carries the main characteristics of the European mentality in its atmosphere and content. Both magazines are educational in nature – they contain verbal and visual messages embedded in educational context.